

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Luontokadon ja ilmastonmuutoksen pysäyttäminen on elintärkeää, Suomen on myös vastattava kansainvälisiin luonnon monimuotoisuutta koskeviin sitoumuksiin. Strategiassa on hyvin nostettu esille luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen haasteiden ja ilmastonmuutoksen välinen yhteys. Lisäksi jo lähtökohdissa tuodaan esille strategian oikeudenmukainen toimeenpano ja mahdolliset yhteensovittamistarpeet perustuslain turvaamien oikeuksien välillä. Tällaisia ovat erityisesti omaisuuden suoja sekä vastuu luonnosta, ja mahdollisuus vaikuttaa omaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Etelä-Savon maakuntaliitto toivoo, että strategian toimeenpanokeinoissa ja tavoitteissa kuunneltaisiin alueiden ja kuntien osaamista ja paikallistuntemusta.

3.1 ja 3.2 Päätaavoite ja tarkemmat tavoitteet

Luonnon monimuotoisuusstrategian yleistavoite on luontokadon pysäyttäminen ja luonnon monimuotoisuuden elpyminen v. 2030 mennessä. Tavoitteessa on tunnustettu realiteetit: kaikkien lajien ja luontotyyppien uhanalaistumiskehitystä ei ole mahdollista pysäyttää v. 2030 mennessä. Vaikka lähivuosien tavoite onkin melko vaatimaton, niin strategian kuvassa 2 on nouseva käyrä ulottuen v. 2050, mikä kuvastaa esitettävien toimenpiteiden toivottua, jatkuvaa vaikutusta ja nostaa tavoitteen vaatimustasoa.

Tarkemmissa tavoitteissa tulisi korostaa elinympäristöjen säilyttämisen ohella niiden pirstoutumisen vähentämistä. Elinympäristöjen säilyttäminen varmistaa lajien kirjon ja uhanalaisten lajien mahdollisimman hyvän säilymisen ja ainakin hidastaa häviämistä vaikkakin ilmastonmuutoksen vaikutuksille on lyhyellä ajalla vaikea tehdä mitään. Strategiassa on huomioitu maankäytön muuttumisen vaikutukset, tosin tätä voisi korostaa vielä lisää. Asutuksen laajeneminen, tiestön ja muun infran (energia) rakentaminen vähentävät erittäin merkittävästi mm. metsäpinta-alaa ja vähentävät siten hiilivarastoja ja -nieluja sekä elinympäristöjä aiheuttaen samalla pirstoutumista.

Omana tavoitteenaan voisi olla, että maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa otetaan lähtökohteisesti huomioon luonnon monimuotoisuus ja elinympäristöjen säilyttäminen ja arvioitaisiin aina maankäytön muutoksien vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. Lisäksi kaavoituksessa tulisi huolehtia siitä, ettei yhtenäisiä luonnonalueita tarpeettomasti pilkkota.

Strategiassa tuodaan esille talouskäytössä olevien alueiden luonnonhoidon merkitys. Korostamalla monimuotoisuudelle arvokkaita piirteitä, kuten metsätaloudessa sekapuustoa, lahopuustoa ja isoja puita, voidaan tukea monimuotoisuuden elpymistä. Näiden keinojen todellinen jalkauttaminen vaatii tehostamista.

Strategiassa esitetyt suojeluprosentit ovat erittäin vaativia ja noudattavat EU:n linjauksia. Niiden toteuttaminen edellyttää alueiden kuulemista. Toteutuksessa on otettava huomioon, ettei pelkkä suojeluprosentti tai alueiden määrä ole ratkaiseva vaan suojelun tulee kohdistua merkittävillä ja arvokkaille alueille. Muilla alueilla luonnontilaa voidaan kehittää luonnonhoidon menetelmin. Tällä tavoin turvataan myös elinkeinojen säilyminen ja kehittyminen. Valistaminen, tiedottaminen ja kouluttaminen ovat tärkeitä tavoitteita. Ilman kulutustottumusten muuttumista on erittäin vaikea saada vaikuttavaa muutosta aikaan.

Tarkempiin tavoitteisiin olisi kaivannut myös päästöjen vähentämisen tarpeen sanoittamista. Ympäristön pilaantumisen estäminen on vähintään yhtä tärkeää kuin suojelu. KytKentä hyvinvointiin ja luonnon merkitys siinä yhteydessä on tarpeellinen nosto.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Luonnon monimuotoisuuden seurattavat ulottuvuudet ovat strategiassa relevantteja ja kuvaavat hyvin luonnon tilaa ja sen kehittymistä.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset monien lajien selviytymiseen ovat merkittävät. Perinnebiotooppien osalta kaivataan paluuta entiseen, kytKentä luomutalouteen olisi hyvä tehdä näkyvämmäksi ja myös osoittaa varat ja keinot sen lisäämiseen. Erilaisten lajiyhteisöjen elpyminen toteutuu, kun elinympäristöjen elpyminen toteutuu edellyttäen, etteivät lajit ole hävinneet ja niille on olemassa luonnolliset paluureitit.

Rakennetun ympäristön merkitys olisi hyvä tuoda vielä selkeämmin esille: maankäytön muutokset mm. pilkkovat elinympäristöjä ja katkaisevat ekologiaa käytäviä. Tällä on erittäin suuri merkitys luonnon monimuotoisuudelle ja vähintäänkin olisi turvattava lajien siirtymäreitit ja levähdyspaikat.

Vesistöissä kiireellisimpiä toimenpiteitä on kalojen kulkuesteiden purkaminen, järviolueilla on runsaasti vanhoja patorakennelmia, joita poistamalla on mahdollisuus lisätä uhanalaisten kalalajien

kutualueita. Myös kalastuksen ja metsästyksen säätelyllä, seurannalla ja oikealla kohdistamisella on merkitystä. Strategiassa ei käsitellä lainkaan metsästyksen ja kalastuksen merkitystä lajiston runsaussuhteiden muutoksissa tai luonnonhoidossa.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Strategian tavoitteena on suojelupinta-alan kasvaminen 30 %:iin Suomen maa-alueiden ja sisävesien sekä merialueiden pinta-alasta v. 2030 mennessä. Tästä tiukasti suojeltua tulee olla vähintään 10 %. Valtakunnan tasolla Suomessa maa-alueista on jo tiukasti suojeltu yli 10 % (Etelä-Savossa 3 %). Strategiassa ei aseteta tarkkaa tavoitetta tiukan suojelun lisäämiselle. Etelä-Savon maakuntaliitto pitää hyvänä sitä, ettei kategorisesti asetettu kaikille maakunnille 10 % suojelutavoitetta, mutta toteaa että suojelupinta-alaa tulee lisätä etenkin Etelä-Suomessa, jossa suojeltujen alueiden pinta-ala on huomattavasti pienempi kuin Pohjois-Suomessa, vaikka suurin osa uhanalaisista lajeista ja elinympäristöistä sijoittuu Etelä-Suomeen. Suojelun tulee tapahtua vapaaehtoisin keinoin. Samalla olisi hyvä korostaa luonnonhoitomenetelmien merkitystä talousmetsissä; sen avulla voidaan parantaa metsien elinympäristöjä, kohentaa vaarantuneiden eliölajien asemaa sekä tarjota ekologisia käytäviä.

Strategiassa ei määritellä, mitä suojelupinta-alan kasvattaminen 30 %:iin (sisältäen mm. virkistysalueet) tulisi käytännössä tarkoittamaan ja millaisin rajoituksin ja toimenpitein niiden luontoarvojen säilyttämistä ja lisäämistä edistettäisiin. Tavoite on kunnianhimoinen ja edellyttää näiden alueiden suojeluarvojen määrittelyä, jotta niillä pystytään toimimaan niin, ettei suojeluarvoja heikennetä. Tämä vaatii resursseja ja maanomistajien kontaktointia, mihin toivottavasti tullaan saamaan lisätyövoimaa. Usein näillä alueilla suojelutavoite täyttyy toimintatapojen muutoksilla, mutta mikäli suojelutoimista aiheutuu maanomistajille kohtuuttomia menetyksiä, tulee ne korvata.

Strategian mukaan myös suojelualueiden kytkeytyvyyttä tulee parantaa ja siihen keskeiset keinot löytyvät alueidenkäytön suunnittelusta ja kaavoituksesta. Etelä-Savon maakuntaliitto onkin teettänyt Etelä-Savon siniviherrakenne ja ekosysteemipalvelut -selvityksen, jossa näitä keskeisiä kytkeytyneisyyksiä on selvitetty yhdessä eri sidosryhmien kanssa. Selvitys tullaan ottamaan huomioon maakuntakaavoituksessa. Maakuntaliitto korostaa kuitenkin laajan yhteistyön merkitystä luontokadon torjunnassa etenkin talouskäytössä olevilla alueilla.

Kosteikkojen ja lintuvesien kunnostuksessa on huomioitava pienpetojen ja vieraslajien poisto sekä yleensäkin metsästyksen merkitys ja osuus luonnonhoitohankkeissa. Ehdotamme pienpetopyynnin ja vieraslajien poistamisen merkittävää lisäämistä ja kannustimia sekä resursseja.

Ennallistamista tulee ohjaamaan EU:n ennallistamisasetus ja se tulee ottaa tässä huomioon. Metsien osalta ennallistettavat kohteet kulotusalueet, harjut ja lehdot ovat yleisesti tunnustettuja ja erittäin tärkeitä alueita. Soiden ennallistamisen merkitys on suuri. Ennallistamiskeskustelussa on nostettu esille vain metsien ja soiden ennallistaminen vaikka yhtä tärkeää olisi ennallistaa myös mm. saastuneita maa-alueita, kaivosalueita yms. taloudellisen toiminnan ulkopuolelle jääneitä alueita.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Strategiassa on hyvin tunnistettu myös luonnonvarojen ylikulutuksen, maankäytön ja rakentamisen merkitys luontokadon syiden joukossa. Listaan voisi vielä lisätä fossiilisten raaka-aineiden käytön vähentämisen hitaus sekä päästöjen vähentämisen suuri merkitys. Ekologisen jalanjäljen pienentäminen ja sen rinnalla ekologisen kädenjäljen suurentaminen on avainasemassa.

Julkisen hallinnon osalta mainitaan politiikat ja ohjauskeinot. Kaikkein paras keino on kuitenkin hinta. Ympäristöystävällisistä tuotteista ja palveluista on tehtävä selkeästi luontoa kuluttavia ja tuhoavia tuotteita ja palveluita halvempia. Poliitikka ja ohjauskeinot on kohdistettava tähän. Sektorikohtaisesta ajattelusta on päästävä sektorirajojen yli menevään tarkasteluun ja päätöksentekoon ja toimintaan. Tiedon välitys, koulutus ja valistus ovat tärkeitä kansalaisille kohdistettavia toimia.

Alueille ja kunnille on turvattava riittävät henkilö- ja taloudelliset resurssit kaiken tämän toteuttamiseen. Varat on selkeästi kohdennettava ja korvamerkittävä tarpeeseen ja toimien vaikuttavuutta seurattava. Esitetty seurannan kehittäminen on tarpeen. Pitkäjärjestyksen korostaminen on myös aiheellista. Hallituskauden vaihtuminen ei saisi katkaista nyt aloitettuja ja rahoitettuja toimia, kuten Helmi- ja Metso-ohjelmat, vaan niiden toimintaa tulee jatkaa pitkäkestoisesti.

Useat strategian tavoitteista ja toimenpiteistä sisältyvät jo muihin strategioihin ja toimenpideohjelmiin. On tärkeää, että eri strategiat tukevat toisiaan ja että luonnon monimuotoisuuden huomioiminen otetaan läpileikkaavasti huomioon eri sektorien strategiatyössä.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

Ei lausuttavaa.

3.7 Suomi maailmalla

Strategiassa on huomioitu myös kansainvälinen yhteistyö. Suomalaisten ekologinen jalanjälki ja kulutustaso on maailmanmittaluokassa erittäin suuri ja siksi meidän onkin pienennettävä omaa kulutustamme ja huolehdittava siitä, ettei kulutuksellamme ole kielteisiä vaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle muualla maailmassa. Strategiassa on tunnistettu elämäntapamme suhde luontokatoon entistä vahvemmin. Luontokadon niin kuin ilmastonmuutoksenkin torjunta on meidän jokaisen asia muistaen kuitenkin niin maailmanlaajuisen kuin Suomessa myös alueellisen oikeudenmukaisuuden vaatimukset.

Muita huomioita luonnoksesta

Kaikessa toiminnassa on otettava esille alueelliset erot ja alueiden merkitys tavoitteiden saavuttamisessa ja toimenpiteiden jalkauttamisessa. Myös sosiaalinen kestävyys on pidettävä ekologisen kestävyden rinnalla.

Strategiassa on mainittu tulevat sukupolvet ja heidän mahdollisuutensa, mutta niiden mahdollisuuksien edellytysten toteuttaminen tarkoittaa, että nykysukupolven on pystyttävä muuttamaan toimintaansa toivottuun suuntaan. Vaikutusmahdollisuudet nyt ja tulevaisuudessa sekä toiveiden, tarpeiden ja ehdotusten aito kuuleminen ja kuunteleminen sekä jalkauttaminen ovat tärkeitä. Paitsi yksilöitä on myös kuntia ja alueita kuunneltava ja luotettava niiden aluetuntemukseen. Kokonaiskestävyys on tärkeässä roolissa tavoitteiden toteutumisessa ja oikeudenmukaisuudessa.

Etelä-Savon maakuntaliitto Kirjaamo
Etelä-Savon maakuntaliitto